

Boldog Pünkösdi Ünnepeket!

Kóber Leó pünkösdi képeslapjai

FAC SAR MIHÁLY

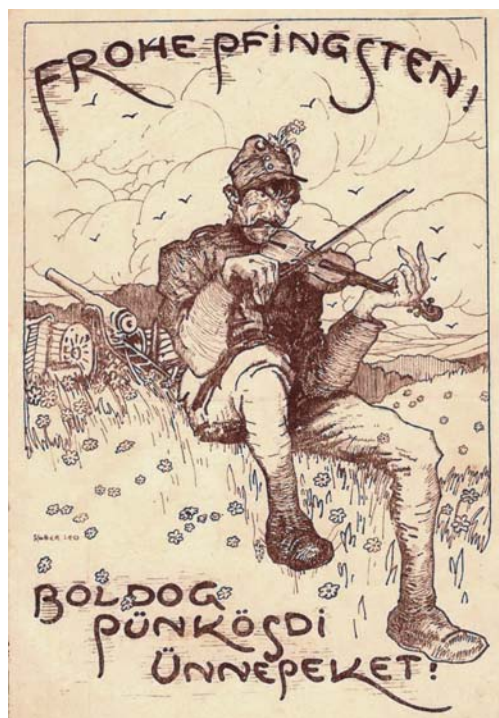
Háborúban az ünnepek alatt otthontól távol lenni, mikor a család a terített asztal körül összegyűlik, rég nem látott családtagok üdvözlük egymást, a rokonok és a barátok megbeszélnek a családdal történeteket, régi eseményeket elevenítenek fel – még nehezebb, mint a háború hétköznapjaiban. Ezért az I. világháború alatt a harcoló felek hadsegélyező hivatalai különös gondot fordítottak az ünnepekre. A hadvezetés nagyobb csomagok küldését engedélyezte, a hadsegélyező hivatalok karácsonykor külön ajándékkal lepték meg a fronton harcolókat, a harcoló, de pihenőben lévő katonák ünnepi misére mehettek, s a hadsegélyezés anyagi finanszírozásához képeslapokat adtak ki. Ezek a képeslapok néha kicsit szomorúak, néha méltóság-teljesek. Ettől az ünnepi hangulattól térnek el *Kóber Leó* pünkösdi levelezőlapjai.

Kóber Leó a 19. század végén, a 20. század elején jól ismert és kedvelt grafikus-festő volt. Rajzolt számlócédulákat, levelező- és képeslapokat, gúnyrajzokat, plakátokat, reklámképeket. Nemcsak a Monarchiában ismerték, hanem igazi, világot járt művészként élt. Brünben született, fiatalon Bécsben, Münchenben és Párizsban, élete utolsó éveiben New Yorkban dolgozott, majd ott is hunyt el. Mindenhol szívesen fogadták. Időnként felbukkannak képeslapjai, melyeket Münchenben és Párizsban készített. A lapokon megjelennek a kor politikusai, a korabeli autózás szerelmesei, táncosok, szerencsejátékosok, sőt maga Napóleon is. Pikírt humorát érzékelteti, hogy több kiadást megért, szerencsejátékokról szóló sorozatának utolsó képe – zömében kártyajátékokat és kártyajátékosokat mutatnak be a lapok – a tőzsdéről szól.

Ma már kevesen ismerik a nevét. Ennek oka az lehet, hogy a Nagy Háború után külföldre távozott, 1920-ban Amerikába hajózott. Ott gyorsan megismerték a művészetét, elsőként ő rajzolta meg az amerikai elnökök portréját egy róluk szóló összefoglaló, ma már ritkaságnak számító könyvbe. Mák Lajos 1929-ben a *Délibáb* hasábjain talán egy kicsit irigykedve írta, hogy New Yorkban nemcsak keresett, hanem igazán jól kereső grafikus.¹ Fél évvel később felesége, Viola és lánya, Mária is követte. Többet nem tért vissza, gyomorrákban halt

meg 1931-ben.² Erről még írtak itthon a lapok, majd szépen lassan megfeledkeztek róla. Talán nem is volt túl publikus beszélni az egyre szélsőségesebb hangú korszakban a személyéről, hiszen zsidó volt.

Nemcsak külföldön kedvelték, itthon is keresett művész volt. Humoros rajzait rendszeresen közölték a hazai lapok, az *Üstökös*, a *Borsszem Jankó*, a *Kakas Márton* és a *Fidibusz*. A háború kitörésekor az elsők között vonult be. Korábban, 1896-ban egyéves önkéntes szolgálatot vállalt, így tisztként került ki a frontra. A háború alatt

– mint sok más képzőművész – a háborús propaganda részére dolgozott, a sajtóhadiszálláson (Kriegspresssequartier) hadifestő (Kriegsmaler) lett. Kelltek a hadseregnek a képzett művészek, nem ártott hevíteni a hazafias lelkesedést, főleg akkor, amikor egyre-másra értek haza a rossz hírek. A rövidre ígért büntetőhadjáratból évekre elhúzódó véres nagyháború lett, a hadak vezetői érezték, ha véget ér a háború, mindennek, a Birodalomnak, az addig megszo-kott életnek is vége, új világ lesz. Egyre több pénzre és nyersanyagra volt szükség, gyűjtéseket szerveztek szinte már bármiből, kezdetben rezet, ezüstöt, aranyat kértek az otthonmaradottaktól, később a rongyoktól kezdve az utolsó rozsdásodó vasdarabkáig összeszedtek mindent. Már nemcsak a katonák álltak harcban, hanem az egész ország, az egész világ. Kelltek a művészek, ők tudták a nyers köve-telést őszinte felajánlás iránti vággyá lágyítani.

KÓBER LEÓ
pünkösdi képeslapjai

Háborús festményeiből 1916-ban *Jegyzetek és megjegyzések a háborúról* címmel a Könyves Kálmán Galériában kiállítást is rendezett, amit Ignóty nyitott meg. Nemcsak grafikákat rajzolt és festményeket festett, hanem hadikölcsön-biztosítást népszerűsítő plakátot is, 31 rajzot tartalmazó *Háborús ABC-albumot*, sőt 1917-ben a M. Kir. Honvédelmi Minisztérium Hadsegélyező Hivatalának játékkártyát, amit a budapesti Piatnik Nándor és Fiai Rt. adott ki. Ez a korszak egyik legszebb rajzolatát hadikártyája. Már az első kiadásakor két különböző változatban került a piacra, majd közvetlenül a háború után az új hatalom újra kinyomtatta a Monarchia hadikártyáját, „Éljen a Köztársaság” felirattal. Közel száz év telt el az első kiadás óta, amikor még egyszer előkerült a pakli: a Nagy Háborúra emlékezve a HM Zrínyi Nonprofit Kft., a HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum, valamint Ferd. Piatnik & Söhne A. G. együttműködéséként reprint kiadásban újra forgalomba került.

A kiadásról a Kriegsfürsorgegruppe des k. u. k. 1. Armeekommandos gondoskodott, ezt a lapok hátoldalán jelezték is. A sorozat – Kóber távirata szerint – hat levelezőlappal áll, de csak ötöt ismerünk. A hatodik része vagy nem került forgalomba, vagy ritkasága miatt nem került elő. A lapok nem egy összefüggő történetet mesélnek el. Közös jellemzőjük a vidám, virágba borult késő tavaszi hangulat. A levelezőlapon megjelenő képek a korábbi realiztikus és néhol szomorúságos háborús munkáitól eltérően teljesen más, azt mondhatjuk, a háborús valóságtól elrugaszkodott, attól távol álló világot ábrázolnak. A Könyves Kálmán Galériában nyílt kiállításakor 1916-ban a Népszava a *Kóber Leo háborús rajzai* című rövid cikkében még azt írta, hogy „a háború az nála is egészen más valami. Ott kezdődik, ahol a front a frontmögötti élettől elválik. Itt már ő is a véresen szomorú eseményeket látja és veti papírra, de itt azután minden egyforma: az egyedülálló katonásir, elhagyott ház, hullamező...”

Ez a kép változott meg. A homokszínű lapokon egyedül vagy csoportosan katonák köszöntik a nézőket. A képek felőtlen életérzést árasztanak, mintha nem is lenne háború. A finom humor

A háború negyedik évében a pünkösödöt a háború előtti képeslapjaihoz és grafikáihoz hasonló humorú tábori levelezőlappal köszöntötte. Ritka, hogy egy levelezőlappal sorozat keletkezésének körülményeit ennyire ismerhetjük. A megrendeléssel kapcsolatos iratok egy része fennmaradt. Így Kóber Leó 1917. április 23-i táviratából tudjuk, hogy a Hartmann cég egyszínnyomásban nyomtatta ki azokat, és május 12-én Bécsben már át is vehették. A megrendelő szerette volna, ha színesben is elkészül, de az az idő rövidsége miatt lehetetlenné vált. Mindenesetre gyorsan kiszállították az elkészült lapokat, van olyan, amelynek a tábori bélyegzője május 18-i. A színesben való újrayomtatást később már nem szorgalmazták, így maradt az egyszínnyomás s a barnás színárnyalat.

csak fokozza az idilli hangulatot. Ha nem tudnánk, mikor készült és kik postázták, kik üdvözölték vele egymást, azt hihetnénk, valamilyen fegyvertelen „békehadtest” ráérő és unalmukat az ünneppel feldobó katonáit látjuk.

A háború azonban folytatódott, s a történelmünk úgy alakult, hogy az égzengés után sem szűnt meg a vérontás, a Tanácsköztársaság alatt új harc kezdődött. Így a tábori levelezőlappal által sugallt hangulatra még sokáig kellett várnia a feladónak és a címzettnek egyaránt.

Jegyzetek

- 1 *Délibáb*, 1929. IX. 21.
- 2 A New York Times is beszámolt az 1931. szeptember 21-én bekövetkezett haláláról *Leo Kober, Artist, Dies* címmel.